

CD VOCAAL

Coloratuur

Verdi en anderen

Simone Kermes is een Oost-Duitse coloratuursopraan en een leerlinge van de onsterfelijke zangeres Elisabeth Schwarzkopf (1915-2006). Na jaren bühne-ervaring te hebben opgedaan, mag ze nu voor een groot platenmerk de mooiste stukken belcanto voor haar stem brengen, en wel onder de titel *Van Monteverdi tot Verdi*. Hét voorbeeld van bekende coloratuuraria's zijn die van de koningin van de nacht in Mozarts *Zauberflöte*. Die vind je dan ook op dit album. De namen van de componisten zijn vertrouwd (telkens tweemaal Rossini, Donizetti en Verdi), de aria's uit de opera's niet altijd.

Van Gaetano Donizetti (1797-1848) horen we niet het nog steeds opgevoerde meesterwerk van de belcanto, *Lucia di Lammermoor*, maar wel een aria uit *Linda di Chamounix*, een van de laatste werken van de componist vóór hij als gevolg van syfilis wegzonk in dementie. Het is het laatste voorbeeld van een opera *se-miseria*. Daarin ontwikkelt een verhaal zich steeds aan de hand van de wederwaardigheden van een jong stel, meestal uit de la-

gere klasse. Een tragische afloop wordt ternauwernood vermeden en het loopt steevast goed af.

Van Giuseppe Verdi (1813-1901) horen we een aria uit *I masnadieri* (De rovers), een opera uit 1847, de eerste scheppingsperiode van de man die als geen ander de operawereld beheerste. Het werk werd eertijds door de kritiek bijzonder goed onthaald, maar in Italië vond die opera geen plek in het reguliere uitvoeringsrepertoire, misschien wel omdat het werk het uiterste vergt van de sopraan en de tenor, en daarom te veel vereist om als routine te worden geprogrammeerd, of omdat men verwachtte dat het libretto als te extreem werd beschouwd om het gemiddelde publiek aan te spreken. Er bestaan slechts drie integrale opnames van.

Uit *Norma* van Vincenzo Bellini (1801-1835) brengt Kermes de aria *Casta Diva* die door Maria Callas de onsterfelijkheid werd in gezongen. In de jaren 1950 vertolkte Calles de hoofdrol 89 keer. Sindsdien moet iedere sopraan die zichzelf respecteert zich toeleggen op deze aria, op zich een vrij eenvoudig stuk muziek dat een sopraan de gelegenheid geeft haar kunnen te tonen. Wat Simone Kermes ook doet. (EDS)

Bel Canto. From Monteverdi to Verdi, door Simone Kermes (sopraan), Sony Classics, 3557084, 20,25 euro.

CD KLASSIEK

Engels of niet?

Johann Sebastian Bach

Pianist Martin Stadtfeld (33), afkomstig uit het Duitse Westerwald, verwierf de voorbije jaren bekendheid als Bach-specialist. Zijn debuut in 2003 bestond uit een opname van de *Goldberg-Variationen* van de meester uit Leipzig. In 2008 nam hij *Das wohltemperierte Klavier* op.

Voor Sony brengt Stadtfeld nu de Engelse suites 1 tot 3 uit, de eerste drie van een reeks van zes. *Englische Suiten* is de naam van een verzameling van zes cycli met elk diverse dansvormen. Ze werden omstreeks 1715 gecomponeerd in Weimar, toen Bach daar hofmusicus was.

Het is onduidelijk waarom ze Engelse suites heten. Wat er Engels is aan deze zes suites, weet eigenlijk niemand. In tegenstelling tot Bachs Franse suites, die allemaal beginnen met een allemande, beginnen de Engelse suites met een prelude. De stukken zijn geschreven voor uitvoeringen op de klavecimbel. Hier gebruikt Stadtfeld de piano.

De Engelse suites zijn complexe muziek. Achter de opeenvolgende suites zit bijvoorbeeld de melodie van het choraal *Jesu meine Freude* verborgen. Alleszins had Bach een uitvoerder voor ogen die opgewassen was tegen complexe structuren, maar die ook begreep waar het hem om te doen was. (EDS)

Johann Sebastian Bach, *Englische Suiten 1-3*, door Martin Stadtfeld (piano), Sony Classics, 88883772812, 23,50 euro.

BOEK GESCHIEDENIS

Vrouwen van Hitler Wendy Lower

De Amerikaanse Wendy Lower doceert geschiedenis aan de Ludwig Maximilian Universiteit in München. Sinds 1992 verricht ze in Oost-Europa archief- en veldonderzoek en publiceert ze over de Shoah. Na twintig jaar archiefonderzoek, voornamelijk in Oost-Europa, en het voeren van

honderden interviews met betrokkenen, levert ze nu het overtuigende bewijs dat vrouwen net zo'n grote rol hadden in de Holocaust als de mannelijke beulen waarover al zoveel boeken zijn geschreven.

Omdat in de jaren 1940 in Europa nog een beeld overheerste dat vrouwen geen zelfstandige politieke overtuigingen konden hebben, werd de rol van vrouwen tijdens het naziregime stiefmoederlijk behandeld. Vrouwelijke oorlogsmisdadigers werden beschouwd als geperverteerd. En dat terwijl vrouwen veertig procent uitmaakten van de werknemers van de Gestapo, Hitlers geheime politie. De voorbije dertig jaar moesten historici dat beeld wel bijstellen.

Het boek vertelt over dertien vrouwen die aan de slag gingen in de door de Duitsers veroverde gebieden in Oost-Europa. Ze deden dat omdat ze getrouwd waren met SS'ers of gewoon omdat er interessantere banen te krijgen

waren. In 1941 werden de vrouwen er als snel geconfronteerd met de gruwel van de Jodenuitroeiing, die op dat moment nog vaak publiekelijk geschiedde door executiepelotons. Een aantal vrouwen had daaraan deel. Ze stalen van Joden, administreren de genocide en deden zelfs mee aan moorden. Verpleegsters bezorgden kinderen een 'genadige dood'. Het boek verschaft tal van nieuwe details over de gruwelijke periode, maar een helder totaalbeeld moet je er niet in zoeken. (EDS)

Wendy Lower, *Hitlers furiën. Vrouwelijke beulen in de killing fields van de Holocaust*, Spectrum, Amsterdam, 2013, 394 blz., 29,99 euro.

BOEK SAMENLEVING

Tweede kans

Hans Geybels

Wie faalt, op persoonlijk of maatschappelijk vlak, krijgt in de huidige samenleving zelden een tweede kans. Dat geldt voor ex-gedetineerden of failliete

ondernemers, maar ook voor sollicitanten en psychiatrische patiënten. Je moet het niet ver gaan zoeken.

Experts en deskundigen uit diverse sectoren analyseren in *Niet op de blaren blijven zitten* de situatie van die verharding en repressie in hun sector en denken na over haalbare alternatieven om mensen een tweede kans te geven. De meeste bijdragen in dit boek komen uit christelijke hoek. Mark van de Voorde: „Hannah Arendt schreef ooit: 'Het menselijke kwaad is grenzeloos, als het niet tot wroeging leidt.' Parallel daaraan durf ik stellen: de menselijke wraak is grenzeloos, als hij niet in vergeving overgaat. In wezen heeft de moeilijkheidsgraad van een tweede kans vandaag te maken met het wegdeemsteren van het zondebegrip.”

Het begrip 'zonde' houdt altijd de mogelijkheid open tot bekering. Dat is het eigene van het christelijke inzicht. „Zondebesef veronderstelt bovendien niet alleen vergevingsgezindheid vanwege de anderen, maar ook wroeging vanwege de dader. „Het is in de ontmoeting van wroeging en vergeving dat een tweede kans geboren kan worden.” (EDS)

Hans Geybels (redactie), *Niet op de blaren blijven zitten. Maatschappelijke druk op een tweede kans*, Pelckmans, Kalmthout, 2013, 176 blz., 16,50 euro.

BOEK KERK

Een heilige moeder?

Peter Raedts

Peter Raedts was tot voor kort hoogleraar middeleeuwse geschiedenis aan de Radboud Universiteit in Nijmegen en nam afscheid met een lezing met als provocerende titel *De uitvinding van de rooms-katholieke kerk*. De tekst herwerkte hij tot een prima leesbaar boek.

Raedts is een vruchtbaar auteur en publiceerde in 2011 zijn magnum opus, *De ontdekking van de middeleeuwen*, dat alom geprezen werd. Het grootste deel van zijn carrière was Raedts priester en jezuïet. Op zijn vijftigste trad hij na een depressie uit de orde. Hij

bleef wel actief als hoogleraar geschiedenis.

In het boek haalt de historicus het idee onderuit dat de katholieke Kerk altijd dezelfde was en pausen altijd dezelfde positie hadden. Raedts: „Pas in de loop van de negentiende eeuw werd de rooms-katholieke Kerk omgevormd tot de streng gecentraliseerde organisatie waarin alles vanuit Rome beslist en geregeld werd. Deze bestuursstructuur werd door historici teruggeprojecteerd op de Kerk van vroegere tijden, waardoor aan de pausen van vóór 1800 veel te veel invloed en macht wordt toegeschreven, alsof zij ook toen al een onbetwist monopolie binnen de Kerk bezaten. Zo verdween uit het zicht dat vóór de Franse Revolutie de katholieke vorsten een grote vinger in de pap hadden bij het bestuur van de Kerk.”

Feit is echter dat er in de loop van de kerkgeschiedenis, weliswaar in de Latijnse Kerk, een groeiend afstemmen waar te nemen is van de plaatselijke Kerken op Rome. Dat was een lang proces, waarbij – Raedts vernoemt ze ook – in onze streken de Engelse missionarissen Willibrord en Bonifatius een rol speelden. Vreemd is evenwel Raedts' ge-

dachte dat de katholieke Kerk werd geboren uit de kruistochten. De paus boekte immers een succes dat andere vorsten niet konden realiseren.

Voor de Nederlandse historicus is de geschiedenis van de katholieke Kerk vooral een ontwikkeling met breuken. Te vaak wordt vergeten hoe die Kerk balanceerde op de grens van de totale ineenstorting.

Eén opmerking uit dit boek onthouden we nog. Raedts wijst op een opmerkelijke ontwikkeling, waarbij de huidige verhalen over het verleden de huidige situatie als uitgangspunt nemen en waarbij de enorme impact van de godsdienst als het ware wordt uitgeveegd. (EDS)

Peter Raedts, *De uitvinding van de rooms-katholieke kerk*, Wereldbibliotheek, Amsterdam, 2013, 109 blz., 9,90 euro.